

Leren over duurzaam toerisme

Wat is een duurzame toeristische ontwikkeling?

Vlaanderen ziet een duurzame ontwikkeling van toerisme als een streven naar een evenwicht tussen economische, ecologische en socio-culturele aspecten. Het is een participatieproces dat leidt tot kwaliteitsverbetering waar alle betrokken partijen nu en in de toekomst baat bij hebben. Duurzaam toerisme toont respect voor de draagkracht van toeristische bestemmingen en de lokale bevolking, en garandeert een betekenisvolle ervaring voor een tevreden toerist. Het succes van duurzaam toerisme en van het participatieproces hangt grotendeels af van de kennis die de betrokkenen vergaren over duurzaam toerisme.

Van theorie naar praktijk via een leerproces

Sinds de jaren '90 gaan er steeds meer vragen op voor een meer duurzamere vorm van toerisme. Als reactie hierop ontstonden zowel internationaal als regionaal tal van initiatieven vanuit het beleid, private ondernemers en het middenveld. Ook de media hebben heil gezien in duurzaam toerisme. Ze hebben de mond over ecologische verblijven, ecoreizen, inleefreizen community based tourism.... Duurzaamheid is in, cool en trendy. De vraag naar duurzame producten, faire trade producten, producten met een ecolabel... stijgt.

Duurzaam toerisme kadert in een ruimere evolutie naar een duurzame ontwikkeling van de wereld waarbij men streeft naar een meer sociaal rechtvaardige en ecologische maatschappij. In het kader van educatie over duurzame ontwikkeling is men er meer en meer van overtuigd dat we moeten afstappen van het **mechanisch denken**, alles interpreteren vanuit één wereldbeeld waarbij de dingen los staan van elkaar alsof ze geen impact op elkaar hebben. En dit geldt dus ook voor educatie over duurzaam toerisme.

Eenzijds blijft het belangrijk dat alle betrokkenen **geïnformeerd** worden over de gevolgen van toerisme; wat kunnen die gevolgen zijn, hoe groot zijn ze (cijfers, gegevens) wat kunnen we doen om negatieve gevolgen te verminderen of nog beter, te vermijden. Maar ondertussen weten we dat daarmee niet alle problemen opgelost geraken. Alle betrokkenen moeten ook open staan om hun denken, waarden en gedrag in vraag te stellen en aan te passen waar nodig. Dit is een educatief proces waarin zowel het formele als informele leren belangrijk is.

We moeten daarom de toeristische industrie én onze vakantiekeuze **kritisch** in vraag stellen. Zoeken naar de verbanden tussen toeristische activiteiten en de natuurlijke en sociale leefomgeving en de lokale economie. Misverstanden over duurzaam toerisme, verkeerde percepties zoals duurzame vakanties zijn per definitie duurder of hebben enkel betrekking op vakanties in 'ontwikkelingslanden' of op reizen in kleine groepen ... moeten plaats maken voor een juiste benadering van het thema met concrete praktijkvoorbeelden. De media speelt hierbij een belangrijke rol; green marketing, greenwashing zijn nefast voor de consument die op zoek gaat naar eerlijke duurzame producten en de onderneming die zich hier schuldig aan maakt, valt vroeg of laat door de mand.

Bij vakanties worden weinig kritische vragen gesteld, reizen is vaak een vorm van escapisme uit een samenleving waarin we in het alledaagse leven geconfronteerd worden met een hoeveelheid regels en normen. Thuis springen we zuinig om met energie, afval en water maar

tijdens onze vakantie kan dat vaak nog beter. Je dàt permitteren wat thuis niet kan, wordt vaak gezien als deel van de vakantie!

Hoe de kennis van duurzaam toerisme overbrengen?

We geven hier een overzicht van bestaande initiatieven en voorstellen voor toekomstige initiatieven. Ze zijn gericht naar toeristen of de toeristische sector en kaderen binnen het formele, informele leren, levenslang leren, bijscholing...

De toeristische sector

Toerisme Vlaanderen wil leerkrachten, docenten en vormers binnen het **toerisme onderwijs** aanzetten om leerstof rond duurzaam toerisme te *integreren* in de lessen. Specifieke doelstelling voor het hoger onderwijs toerisme is een volledige integratie van de principes van een duurzame ontwikkeling in het curriculum. Dit kan op een progressieve manier doorheen de 3 programmajaren. Daarnaast kan duurzaamheid meer aan bod komen via scripties, stages, onderzoeksprojecten, studiereizen... Een voorbeeld van een aangepast curriculum vind je op <http://www.duurzaamtoerismeonderwijs.be>

Een interessant internationaal netwerk is BEST Education Network. Het is een internationaal netwerk van academici en onderwijspersoneel geëngageerd om de kennis van duurzaam toerisme in training en educatie te integreren.

Een interessant initiatief in Vlaanderen is ook het **Lerend netwerk** duurzaam toerisme en hotelmanagement. Het is een netwerk voor en door docenten uit opleidingen Toerisme en Recreatiemanagement en Hotelmanagement met als doel uitwisseling en opbouw van kennis over integratie van duurzaam toerisme en maatschappelijk verantwoord ondernemen in de curricula. Lerende netwerken maken deel uit van DHO Duurzaam Hoger Onderwijs van de Vlaamse overheid.

Een taak voor de toekomst is zeker de filosofie van duurzaam toerisme in de **Specifieke eindtermen voor het TSO studiegebied Toerisme** vastleggen. Maar ook hier moeten we ruimer denken en de filosofie van duurzaamheid in alle TSO, BSO en ASO opleidingen integreren. Eindtermen zijn doelen met betrekking tot vaardigheden, kennis maar ook attitudes waarover een leerling van het secundair onderwijs moet beschikken. Deze moeten niet enkel betrekking hebben op beroepsprofielen of de arbeidsmarkt maar ook op het kritische burgerschap.

Curricula, eindtermen en onderzoeksprogramma's moeten afgestemd worden op de noden van de industriemarkt maar ook op de veranderingen in de maatschappij. Nu meer dan ooit moet het onderwijs kritische en zelfbewuste burgers leveren die de uitdagingen van onze hedendaagse maatschappij aankunnen. Hernieuwbare energie, schoon drinkwater, dichten van de kloof tussen arm en rijk, zuivere lucht, zijn uitdagingen waar de jongeren van nu voor staan. Hun toekomstige vakantiebestemmingen of zeg maar vakanties worden hierdoor bepaald.

Voor de vormers van **reis(bege)leiders en gidsen** heeft Toerisme Vlaanderen een Cursus duurzaam toerisme ontwikkeld. Duurzaam toerisme werd ook opgenomen in het curriculum van het vernieuwde opleidingstraject van gidsen en reis(bege)leiders.

De theorie van duurzaam toerisme is geïntegreerd in de opleiding. Het is de bedoeling dat gidsen en reis(bege)leiders de basisfilosofie van een duurzame ontwikkeling in toerisme kunnen schetsen en de impact van het toerisme op de bestemming kunnen weergeven. Verder ligt de focus op interculturele communicatie. Om dit allemaal te ondersteunen heeft Toerisme Vlaanderen materiaal ontwikkeld voor de opleiders: een cursus duurzaam toerisme en een checklist DT voor gidsen en reisleiders.

Travelife Training geeft **reisorganisatoren** een introductie in duurzaam toerisme. De online cursus bevordert de kennis over de positieve en negatieve invloeden van het toerisme en leert reisorganisatoren hoe ze duurzaamheid kunnen integreren binnen hun reisorganisatie.

www.travelife.eu

Voor **reisbureau medewerkers** bestaat een training duurzaam toerisme op www.travelfoundation.nl. Toerisme Vlaanderen ondersteunt beide initiatieven.

Ook de toerisme gerelateerde opleidingen van Syntra, VDAB en CVO (Centra voor volwassen onderwijs) kunnen aandacht besteden aan aspecten van duurzaam toerisme. Voor de cursisten van de Syntra opleiding: Uitbater kleinschalige logies is het bijvoorbeeld interessant om hen kennis te laten maken met de Groene Sleutel, het toeristisch ecolabel in Vlaanderen.

Interessant voor **alle partners in toerisme** is de vormingsbrochure over de wederzijdse impact van toerisme en klimaatwijziging van Toerisme Vlaanderen. Toeristische ondernemers laten nadenken over de toekomst van hun onderneming en over de bijdrage van hun bedrijf aan de klimaatsverandering, is de doelstelling van de brochure.

Fora, platform, netwerken zijn ook interessante infodragers en verspreiders. De kennis en ervaring van heterogene groepen, verhoogt vaak de creativiteit die nodig is in de zoektocht naar oplossingen. Vlaanderen mist momenteel nog een **Platform Duurzaam Toerisme** met vertegenwoordigers van diverse betrokkenen uit de toeristische - én andere sectoren.

De toeristen

Sensibiliseringscampagnes voor de toerist zijn vaak duur en de impact ervan is moeilijk zonet onmogelijk te meten. Vaak probeert men toeristen te sensibiliseren over de gevolgen van hun toeristische activiteit en hen mee te geven wat ze zelf kunnen doen om de negatieve gevolgen te beperken. We gaan er vanuit dat informatie automatisch leidt tot een aanpassing van het gedrag. Wetenschappelijke studies tonen echter aan dat enkel ervaringsgericht leren kan leiden tot een aangepast gedrag. Daarom moeten toeristen goed voorbereid met de nodige kennis over de vakantiebestemming op reis vertrekken. En moeten ze vooral tijdens hun verblijf ervaringen opdoen die hen bewust maken waardoor ze misschien hun gedrag aanpassen.

Met de ludieke campagne "[Ik ken mijn wereld](#)" laat Toerisme Vlaanderen vakantiegangers even stilstaan bij de vraag hoe duurzaam ze op reis gaan. Weten we iets over onze reisbestemming, de cultuur, gewoontes en bevolking ter plekke? Gedragen we ons een beetje? Nemen we ons milieubewustzijn en gevoel voor sociale rechtvaardigheid mee op vakantie?

Educatieve spelen over duurzaam toerisme lokt de discussie over de gevolgen van toerisme uit en zet deelnemers aan tot nadenken over hun eigen gedrag.

Reisorganisator Kriskras maakte in 2007 een gezelschapsspel rond duurzaam reizen, dat tijdens de reizen meegenomen wordt om met de groep te spelen. Op die manier maken ze het thema rond duurzaam reizen op een speelse, niet belerende manier bespreekbaar met de klanten.

Reisguides voor de individuele reiziger zoals de Lonely Planet, Rough guide en Bradt travel guide besteden sinds enkele jaren uitgebreid aandacht aan zowel de negatieve als de positieve gevolgen van toerisme op de bestemmingen. De brochures en websites van de meeste touroperators verwijzen tegenwoordig naar duurzaam toerisme. Het aanbod van milieuvriendelijke logies of milieuvriendelijke vervoersmiddelen in de brochures is nog eerder beperkt.

Onder de slogan “ It's not nice to mess with mother Nature. Don't just travel. Travel right' heeft Karavaan de familie Dut in het leven geroepen om jongeren bewust te maken om duurzaam te reizen. De 'Duts' zijn **pins** die, op verschillende manifestaties waar veel jongeren aanwezig waren, werden uitgedeeld. Op de pins staan de volgende slogans ' Kill nothing but time', ' Take nothing but pictures', 'Leave nothing but footprints'. Deze pins dienden als aanzet om hierover een discussie aan te gaan op Facebook.

Kritische bedenkingen over de impact van toerisme vinden we meer en meer op hiervoor speciaal in het leven geroepen **blogs** zoals Itelligent travelblog van National geographic traveler. De Ecotourism and Sustainable Tourism Blog van The international ecotourism society verzamelt commentaren van goede voorbeelden van duurzaam toerisme in de praktijk.

Besluit

Het leerproces om tot een duurzame toeristische ontwikkeling van Vlaanderen en de Vlaamse toeristische bestemmingen te komen, is complex. Zogoed als iedereen is betrokken en al de betrokken partijen moeten via specifieke kanalen bereikt worden. Er is zeker nog meer informatie en educatie over duurzaam toerisme noodzakelijk. Maar de manier waarop we de betrokkenen leren over duurzaam toerisme moet ook herbekeken worden, willen we kritische duurzame toeristen en ondernemers creëren.

Griet Geudens
Duurzaam Toerisme
Toerisme Vlaanderen
Griet.geudens@toerismevlaanderen.be

Bron:
Beleidsnota Toerisme 2009-2014
Van Poeck, K. (2009) Anders gaan leren, OIKOS, 2009/3 nr 50
Sietska Gras-Dijkstra (2009) Values in Tourism, Toerboek
www.toerismevlaanderen.be/duurzaam
www.ikkenmijnwereld.be

